

De strafmaat voor jeugdige daders van
ernstige gewelds- en zedenmisdrijven
in internationaal perspectief

J.J. Asscher
Y.N. van den Brink
H.E. Creemers
E. Huls
E.K. van Logchem
N. Lynch
S.E. Rap

Boom juridisch
Den Haag
2020

Samenvatting

AANLEIDING EN DOEL VAN HET ONDERZOEK

In dit rapport worden de bevindingen gepresenteerd van onderzoek dat is verricht vanuit verschillende wetenschappelijke disciplines naar de sanctiëring van jeugdige daders van ernstige gewelds- of zedenmisdrijven. Dit onderzoek is uitgevoerd tegen de achtergrond van de huidige politieke discussie over de maximale jeugddetentieduur in Nederland.¹ Het doel van dit onderzoek is inzicht te verschaffen in de sanctietoemeting voor jeugdigen in verschillende Europese jurisdicties, alsook te verkennen in hoeverre de bevindingen aanleiding geven tot aanpassing van de Nederlandse strafrechtelijke aanpak van jeugdigen die worden veroordeeld voor een ernstig gewelds- of zedenmisdrijf. In dit onderzoek is een inventarisatie gemaakt van de wettelijke kaders en praktijken in Nederland en vijf andere Europese landen, namelijk België (Vlaanderen), Duitsland, Engeland en Wales, Ierland en Zweden, met betrekking tot de sanctiëring van jeugdige daders (12-23 jaar) van ernstige gewelds- of zedenmisdrijven. Daarnaast is een systematisch literatuuronderzoek uitgevoerd naar effecten van sancties bij jeugdige daders van ernstige gewelds- of zedenmisdrijven en is getracht om voor de geselecteerde landen inzicht te krijgen in de effectiviteit van opgelegde sancties, in het bijzonder met betrekking tot recidive. Het internationale en Europese kader van kinder- en mensenrechten, waaraan Nederland en de andere onderzochte landen zich gecommitteerd hebben, fungeert in dit onderzoek als het overkoepelende normatieve juridische kader.²

¹ *Kamerstukken II 2019-20, 28741, nr. 72.*

² Het is vanuit juridisch oogpunt immers noodzakelijk dat in de reflectie op de vraag in hoeverre de bevindingen van dit onderzoek aanleiding geven tot aanpassing van de Nederlandse strafrechtelijke aanpak van jeugdigen die een ernstig gewelds- of zedenmisdrijf hebben gepleegd niet slechts effectiviteitsoverwegingen een rol spelen, maar ook rekening wordt gehouden met de kinder- en mensenrechtelijke verplichtingen waar Nederland zich aan heeft verbonden.

ONDERZOEKSVRAAG EN DEELVRAGEN

De centrale vraagstelling in dit onderzoek is:

Welke sancties hanteren Nederland en andere Europese landen voor jeugdigen van 12 tot 23 jaar die een ernstig gewelds- of zedenmisdrijf hebben gepleegd, wat is de effectiviteit hiervan en hoe verhouden deze sancties zich tot internationale en Europese kinder- en mensenrechtenstandaarden?

Deze hoofdvraag wordt beantwoord aan de hand van de volgende vijf deelvragen, waarvan de laatste deelvraag aanleiding geeft tot reflectie op de Nederlandse strafrechtelijke aanpak van jeugdigen die worden veroordeeld voor een ernstig gewelds- of zedenmisdrijf.

I Welke uitgangspunten volgen uit het internationale en Europese kader van kinder- en mensenrechten voor de sanctionering van jeugdigen die zich schuldig maken aan ernstige gewelds- of zedenmisdrijven?

Om onderzoeksvragen II-V te beantwoorden, is een vergelijking gemaakt tussen Nederland en vijf Europese landen, te weten België (Vlaanderen), Duitsland, England & Wales, Ierland en Zweden.

II Wat zijn op grond van de nationale wet- en regelgeving overeenkomsten en verschillen tussen Nederland en de overige vijf geselecteerde Europese landen met betrekking tot de sanctionering van ernstige gewelds- en zedenmisdrijven gepleegd door jeugdigen?

III Welke sancties leggen rechters in Nederland en in de overige vijf geselecteerde Europese landen op bij veroordeling van jeugdige daders voor ernstige gewelds- of zedenmisdrijven en welke overwegingen spelen hierbij een rol?

IV Wat is er bekend over de effectiviteit van de opgelegde sancties bij jeugdige daders van ernstige gewelds- en/of zedenmisdrijven, in het bijzonder met betrekking tot recidive?

- 1. Zijn er verschillen in effectiviteit voor intra- en extramurale straffen en maatregelen?*
- 2. Hangt detentieduur samen met effectiviteit?*

V In hoeverre geven de bevindingen onder vragen I tot en met IV aanleiding tot aanpassing van de Nederlandse strafrechtelijke aanpak van jeugdigen van 12 tot 23 jaar die worden veroordeeld voor een ernstig gewelds- of zedenmisdrijf?

De kwalificatie 'ernstig gewelds- of zedenmisdrijf' beperkt zich in dit onderzoek tot de volgende misdrijven: (poging tot) moord, (poging tot) doodslag,

mishandeling met zwaar lichamelijk letsel of de dood tot gevolg en verkrachting (zie par. 1.4.3). Bij deze misdrijven is sprake van een grove schending van de lichamelijke integriteit van het slachtoffer en zij zorgen doorgaans voor een ernstig geschokte rechtsorde.

METHODEN VAN ONDERZOEK

In dit onderzoek wordt, ter beantwoording van de onderzoeksvraag, gebruik gemaakt van uiteenlopende onderzoeksmethoden die per deelvraag verschillen. Kort gezegd, wordt deelvraag I beantwoord op basis van de bestudering van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) en daarop betrekking hebbende rechtspraak, commentaren en literatuur. Deelvragen II en III worden beantwoord aan de hand van onderzoek naar respectievelijk de nationale wet- en regelgeving, literatuur en rechtspraak met betrekking tot ernstige gewelds- en zedenmisdrijven gepleegd door jeugdigen in de geselecteerde Europese jurisdicties. Deelvraag IV wordt beantwoord met behulp van systematisch literatuuronderzoek en statistische analyses van secundaire data over afdoeningen van ernstige gewelds- en zedenmisdrijven gepleegd door jeugdigen en over recidive. Voor alle deelvragen geldt voorts dat ter beantwoording daarvan experts uit de geselecteerde Europese jurisdicties zijn geconsulteerd om de onderzoeksbevindingen te verifiëren en nader te duiden en daarnaast heeft een gezamenlijke expertbijeenkomst plaatsgevonden.

BEANTWOORDING VAN DE DEELVRAGEN

I Welke uitgangspunten volgen uit het internationale en Europese kader van kinderen mensenrechten voor de sanctionering van jeugdigen die zich schuldig maken aan ernstige gewelds- of zedenmisdrijven?

In hoofdstuk 2 van dit rapport is het relevante internationale en Europese kinder- en mensenrechtenkader uiteengezet met betrekking tot de sanctionering van jeugdigen die zich schuldig maken aan ernstige gewelds- of zedenmisdrijven. Hierbij zijn op basis van het IVRK en aan de hand van *General Comment No. 24* van het VN-Kinderrechtencomité vier pijlers voor een kinderrechtenconform jeugdstrafrecht geïdentificeerd, te weten: (1) humane behandeling, (2) kindspecifieke behandeling, (3) eerlijke behandeling en (4) behandeling gericht op re-integratie in de samenleving.

Deze pijlers zien op de rechten en belangen van de minderjarige verdachte of veroordeelde, maar onderkennen ook de belangen van de samenleving en rechten en belangen van slachtoffers en nabestaanden in het jeugdstrafrecht. In onderhavig onderzoek zijn de belangen van de samenleving en de rechten

en belangen van slachtoffers ook uitdrukkelijk betrokken in de analyse van het kinder- en mensenrechtenkader. Het VN-Kinderrechtencomité benadrukt dat het beschermen van de maatschappelijke veiligheid in het kader van het jeugdstrafrecht een legitiem doel is dat verdragstaten moeten nastreven op een manier die verenigbaar is met de rechten en beginselen uit het IVRK. Daarnaast is het van belang dat het (jeugd)strafrecht de afkeuring van de samenleving naar de dader communiceert, ook om daarmee eigenrichting te voorkomen. Voorts is het van belang dat gerechtigheid wordt bereikt voor slachtoffers zonder dat het jeugdstrafrecht uitsluitend gericht is op en/of te veel overheelt naar vergelding en langdurige vrijheidsbeneming. De rechten en behoeften van slachtoffers moeten serieus genomen worden in het jeugdstrafrecht, bijvoorbeeld door slachtoffers op een effectieve manier deel te laten nemen aan het strafproces, hun professionele hulp en ondersteuning te bieden en de mogelijkheid te geven om schadevergoeding te vorderen.

Op basis van het internationale kinder- en mensenrechtenkader volgen de hieronder weergegeven uitgangspunten en parameters voor de bestraffing van minderjarigen die worden veroordeeld voor een ernstig gewelds- of zedenmisdrijf:

- 1) sancties moeten proportioneel zijn ten opzichte van de ernst van het misdrijf en de omstandigheden van het geval, met inachtneming van de verminderde verantwoordelijkheid van minderjarigen;
- 2) sancties moeten specifiek voor minderjarigen bedoeld zijn en aansluiten bij hun leeftijd, behoeften en in ontwikkeling zijnde vermogens;
- 3) sancties mogen niet louter punitief van aard zijn;
- 4) sancties moeten worden afgestemd op de individuele omstandigheden van de minderjarige en mogen geen verplicht minimum bevatten;
- 5) vrijheidsbenemende sancties mogen slechts als uiterste maatregel en voor de kortst mogelijke passende duur worden toegepast;
- 6) vrijheidsbenemende sancties voor minderjarigen moeten aanzienlijk korter zijn dan sancties die voor eenzelfde misdrijf aan een volwassene zouden worden opgelegd en mogen feitelijk geen levenslange vrijheidsbeneming met zich brengen;
- 7) vrijheidsbenemende sancties moeten ten uitvoer worden gelegd in voorzieningen die passen bij de leeftijd, ontwikkeling en behoeften van minderjarigen, en;
- 8) sancties moeten van meet af aan gericht zijn op re-integratie van de minderjarige in de samenleving, opdat de minderjarige een constructieve rol in de samenleving aanvaardt en geen nieuwe strafbare feiten pleegt.

Met inachtneming van deze acht kinder- en mensenrechtelijke uitgangspunten, alsmede de rechten en belangen van de samenleving en slachtoffers (die deels in deze uitgangspunten besloten liggen), is het uiteindelijk aan de nationale wetgever en rechterlijke macht om te bepalen wat een proportionele en passen-

de (maximum)straf of maatregel is voor jeugdigen³ die worden veroordeeld voor een ernstig gewelds- of zedenmisdrijf. Dit betreft een delicate exercitie met als doel het komen tot een effectieve reactie die aansluit bij de strafdoelen (die meer omvatten dan vergelding en recidivereductie) en proportioneel en passend is voor jeugdige daders van ernstige strafbare feiten.

II *Wat zijn op grond van de nationale wet- en regelgeving overeenkomsten en verschillen tussen Nederland en de overige vijf geselecteerde Europese landen met betrekking tot de sanctionering van ernstige gewelds- en zedenmisdrijven gepleegd door jeugdigen?*

In hoofdstuk 3 van dit rapport is op basis van rechtsvergelijkend onderzoek een beeld geschetst van de verschillen en de overeenkomsten tussen Nederland en de overige vijf landen (België (Vlaanderen), Duitsland, Engeland en Wales, Ierland en Zweden) wat betreft de wettelijke kaders voor sanctietoemeting van jeugdige daders van ernstige gewelds- of zedenmisdrijven. Dit hoofdstuk bevat per land een overzichtstabel met een beknopt overzicht van het wettelijke sanctiestelsel voor jeugdigen die worden veroordeeld voor een ernstig gewelds- of zedenmisdrijf (zie tabellen 3.1 tot en met 3.6), dat vervolgens per land nader wordt uitgewerkt. Uit de rechtsvergelijkende analyse komen de volgende vier kernbevindingen naar voren:

- 1) Ten eerste is sprake van een verschil in aanpak tussen de zogenaamde *common law* (Engeland en Wales en Ierland) en *civil law* landen (Nederland, België, Duitsland en Zweden). De *common law* landen worden gekenmerkt door een punitievere benadering, hetgeen onder meer tot uitdrukking komt in een lage minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid (10 jaar) en langdurige vrijheidsbenemende sancties die vanaf die leeftijd kunnen worden opgelegd. In Engeland en Wales geldt bovendien voor minderjarigen die voor moord worden veroordeeld een wettelijk verplichte levenslange (vrijheids)straf met een minimumtermijn van vrijheidsbeneming – van, in Engeland en Wales, 12 jaar – voordat de veroordeelde in aanmerking komt voor een voorwaardelijke invrijheidstelling. In de *civil law* landen, daarentegen, zijn de minimumleeftijden voor strafrechtelijke aansprakelijkheid aanzienlijk hoger (in Nederland en België 12 jaar, in Duitsland 14 jaar en in Zweden 15 jaar). Net als Nederland kennen de geselecteerde *civil law* landen in beginsel geen minimumstraffen voor jeugdigen. Daarnaast is in België, Duitsland en Zweden een levenslange vrijheidsbenemende straf voor minderjarigen bij wet uitgesloten. Hoewel in Nederland

3 De kinderrechtelijke uitgangspunten zijn op grond van het IVRK, strikt genomen, van toepassing op veroordeelden die ten tijde van het plegen van het misdrijf jonger dan 18 jaar waren. Indachtig General Comment No. 24 (par. 32), zijn deze uitgangspunten volgens het VN-Kinderrechtencomité echter ook van toepassing op jongvolwassenen die op grond van het nationale recht volgens het jeugdstrafrecht worden bestraft.

een levenslange gevangenisstraf bij wet uitgesloten is, kunnen jeugdigen in theorie toch levenslang van hun vrijheid worden benomen als gevolg van een misdrijf dat zij als minderjarige hebben gepleegd, namelijk via de mogelijke omzetting van de PIJ-maatregel in de TBS-maatregel. Bij jeugdigen vanaf 16 jaar is het mogelijk om een TBS-maatregel direct op te leggen bij toepassing van het volwassenensanctierecht.

- 2) Ten tweede is duidelijk geworden dat het in vijf van de zes geselecteerde landen – waaronder Nederland – mogelijk is om ten aanzien van minderjarigen sancties uit het volwassenenstrafrecht op te leggen, dan wel om ten aanzien van minderjarigen sancties op te leggen die qua zwaarte en duur gelijk zijn aan de sancties die voor een bepaald misdrijf aan een volwassene kunnen worden opgelegd. Nederland is hierbij het enige land waarin het mogelijk is dat minderjarigen (16- en 17-jarigen), als zij volgens het volwassenensanctierecht worden bestraft, in een penitentiaire inrichting voor volwassenen worden geplaatst. In Duitsland is het opleggen van volwassenensancties aan minderjarigen bij wet uitgesloten.

Voor wat betreft de sanctionering van personen die als jongvolwassene ernstige misdrijven plegen, geldt in Nederland (tot 23 jaar), Duitsland (tot 21 jaar) en Zweden (tot 21 jaar) dat het mogelijk is om jeugdsancties op te leggen. Duitsland is de enige jurisdictie waarbij als uitgangspunt geldt dat jongvolwassenen tot 21 jaar in beginsel via het jeugdstrafrecht worden gesanctioneerd; in Nederland en Zweden is dit een uitzondering die enkel is bedoeld voor jongvolwassenen die aan bepaalde criteria voldoen. De overige drie geselecteerde jurisdicties (België, Engeland en Wales, Ierland) kennen deze mogelijkheid niet.

- 3) Een derde bevinding heeft betrekking op het vergelijken van de zwaarte en duur van de beschikbare sancties in de geselecteerde jurisdicties. Het is duidelijk geworden dat het vergelijken en duiden daarvan buitengewoon ingewikkeld is, gelet op onder meer de verschillen in de systematiek van en diverse mogelijkheden binnen de sanctiestelsels. Het Nederlandse (jeugd)sanctiestelsel kent een expliciet onderscheid tussen straffen en maatregelen, hetgeen andere jurisdicties niet kennen. Bij toepassing van het Nederlandse jeugdsanctiestelsel zijn het vooral de maatregelen (de PIJ-maatregel, eventueel om te zetten naar de TBS-maatregel) die langdurige vrijheidsbeneming van jeugdige veroordeelden mogelijk maken, terwijl de maximumduur van de beschikbare vrijheidsbenemende straf (de jeugd-detentie) relatief kort is. Dit weerspiegelt dat bij de sanctionering voor ernstige misdrijven in het Nederlandse jeugdstrafrecht niet zozeer de nadruk ligt op (proportionele) vergelding, maar veeleer op het behandelen van de jeugdige teneinde recidive te voorkomen en re-integratie te bevorderen. In de *common law* landen, daarentegen, ligt de nadruk bij de bestrafing van ernstige misdrijven gepleegd door jeugdigen veel meer op vergelding. Dit wil echter niet zeggen dat de beschikbare sancties in Nederland, die zoals gezegd (ook) langdurige vrijheidsbeneming tot gevolg kunnen

hebben, per definitie minder ingrijpend of langdurig zijn in vergelijking met de sancties in de *common law* landen. Bovendien is duidelijk geworden dat zowel in Engeland en Wales als in Ierland, maar ook in Duitsland en Zweden, een opgelegde vrijheidsstraf voor bepaalde tijd niet volledig in detentie hoeft te worden doorgebracht. In die landen geldt ook ten aanzien van minderjarigen een regeling voor voorwaardelijke invrijheidstelling. In Nederland is een voorwaardelijke invrijheidstelling enkel mogelijk als het volwassenensanctierecht is toegepast en een gevangenisstraf is opgelegd.

- 4) Ten slotte kan op basis van dit hoofdstuk worden geconstateerd dat de bestraffing van jeugdigen voor ernstige gewelds- en zedenmisdrijven niet alleen in Nederland, maar ook in de omliggende landen een actueel onderwerp van juridische, maatschappelijke en politieke discussie is. Kortom, de onderzoeksvraag die centraal staat in dit rapport is, zoals ook de geraadpleegde internationale experts bevestigen, in de onderzochte Europese landen uiterst relevant en actueel.

III Welke sancties leggen rechters in Nederland en in de overige vijf geselecteerde Europese landen op bij veroordeling van jeugdige daders voor ernstige gewelds- of zedenmisdrijven en welke overwegingen spelen hierbij een rol?

In hoofdstuk 4 is inzicht gegeven in de sanctieopleggingspraktijken in de geselecteerde Europese landen aan de hand van een analyse van rechterlijke uitspraken uit Nederland, België (Vlaanderen), Duitsland, Engeland en Wales, Ierland en Zweden waarin jeugdige daders werden veroordeeld voor ernstige gewelds- of zedenmisdrijven.⁴ Deze beschrijvende analyse van rechterlijke uitspraken heeft als doel een impressie te geven van de bestraffing van dit soort misdrijven in Nederland en de overige onderzochte landen, met name om te bezien hoe de nationale wet- en regelgeving (hoofdstuk 3) in de praktijk wordt toegepast. Dit heeft geleid tot een vijftal kernbevindingen:

- 1) De analyse van rechterlijke uitspraken laat zien dat waar het gaat om bestraffing van moord, doodslag of verkrachting in de bestudeerde uitspraken zonder uitzondering een vrijheidsbenemende sanctie is opgelegd. In deze zaken kon volgens de rechters, gelet op de ernst van het misdrijf, niet worden volstaan met een alternatieve, niet-vrijheidsbenemende sanctie, zo blijkt uit de strafmotivering in de uitspraken.
- 2) Een tweede bevinding is het verschil in de hoogte van de vrijheidsbenemende sanctie tussen de zogenaamde *common law* (Engeland en Wales en

⁴ Zoals in de methodologische verantwoording in hoofdstuk 4 van dit rapport is beschreven, geldt voor België en Ierland dat, onder meer vanwege de omstandigheid dat de meeste uitspraken niet op schrift worden gesteld (Ierland) of niet worden gepubliceerd (België) en er vanwege de pandemie geen mogelijkheid was om onderzoek op locatie uit te voeren, een minder uitgebreid beeld van de praktijk is verkregen dan bij de overige landen. België en Ierland komen daarom minder prominent naar voren in de gepresenteerde bevindingen bij de beantwoording van deelvraag III.

Ierland) en *civil law* landen (Nederland, Duitsland en Zweden). De punitieve benadering in de Angelsaksische landen die reeds op basis van de analyse van de wetgeving werd gesignaleerd, zien we ook terug in de opgelegde straffen. Het uitgangspunt van een minimumdetentieduur van 12 jaar in Engeland en Wales bij de bestraffing van moord werd in 10 van de 11 geanalyseerde Engelse moordzaken met minderjarige veroordeelden zelfs overschreden, tot een maximum van 19 jaar. Dergelijke hoge vrijheidsstraffen voor moord worden in Nederland, Duitsland en Zweden bij de veroordeling van minderjarigen niet teruggezien, met uitzondering van zaken met een 16- jarige of 17- jarige verdachte die in Nederland via toepassing van het volwassenensanctierecht zijn afgedaan (bijv. een gevangenisstraf van 10 jaar met TBS met dwangverpleging en een gevangenisstraf van 20 jaar). Gekeken naar de andere soorten misdrijven, waarvoor in Engeland en Wales geen *mandatory life sentence* wordt voorgeschreven, blijven de verschillen tussen de *common law* landen en *civil law* landen zichtbaar maar worden wel kleiner. In Nederland wijkt de mogelijke duur van de vrijheidsbeneming, uitgaande van de verlengingsmogelijkheden van de PIJ-maatregel, zoals die in de bestudeerde Nederlandse doodslagzaken werd opgelegd, niet enorm af van de sancties die zijn opgelegd in de onderzochte doodslagzaken in de andere landen. De duur van de totale sanctie wordt in Nederland bij oplegging van de PIJ-maatregel alleen niet direct bij de sanctieoplegging bepaald zoals in de andere onderzochte landen wel geval is.

- 3) Een derde bevinding is dat in alle bestudeerde rechterlijke uitspraken meer straftoemingsvrijheid wordt opgemerkt wanneer het om de naar verhouding lichtere categorie van de ernstige gewelds- en zedenmisdrijven gaat (lees: zware mishandeling, beroving met zwaar lichamelijk letsel, seksueel misbruik). In die categorie wordt vaker teruggezien dat rechters de vrijheid ervaren om van het opleggen van een vrijheidsstraf af te zien of die in elk geval flink te matigen. Met name in Nederland, Engeland en Wales en Duitsland wordt dan op grond van de beschrijving van strafverzwarende en strafmatigende factoren de duur van een vrijheidsstraf bepaald. In Zweden geldt een systematische benadering waarin de rechter eerst de detentieduur bepaalt op basis van het hypothetische geval dat het misdrijf door een volwassene zou zijn gepleegd en vervolgens een berekening maakt, waarbij op grond van de leeftijd van de minderjarige de duur van de vrijheidsstraf wordt verminderd. Als het resultaat van die rekensom vier jaar detentie of minder inhoudt dan wordt gesloten jeugdzorg opgelegd.
- 4) Een vierde bevinding, die hierop aansluit, is dat bij het bepalen van de sanctieduur de persoonlijke omstandigheden van de veroordeelde in de uitspraken van de Zweedse rechters een veel minder prominente rol spelen dan in de uitspraken van Nederlandse, Duitse en Engelse rechters. De rechters in de laatstgenoemde landen vinden juist vaak in de persoonlijke

omstandigheden redenen om de straf te verhogen of te verlagen. Met name in Duitsland wordt dit duidelijk zichtbaar, aangezien de persoonlijke omstandigheden in die uitspraken uitvoerig worden besproken en de rechter de duur van de sanctie ook baseert op de tekortkomingen (binnen de opvoeding) van de veroordeelde: de *schädliche Neigungen*. Deze benadering vertoont in zekere mate gelijkenis met het opleggen van de PIJ-maatregel in Nederland, omdat ook in de uitspraken van de Nederlandse rechters uitvoerig wordt stilgestaan bij de persoonlijke omstandigheden van de veroordeelde en het behandeladvies van de deskundigen. Het grote verschil is echter dat in Duitsland door de rechter bij de uitspraak een termijn wordt opgelegd die kan worden verkort middels de voorwaardelijke invrijheidstelling, terwijl in Nederland de in eerste instantie vastgestelde termijn nadien juist kan worden verlengd.

- 5) Een vijfde bevinding heeft betrekking op het verschil tussen Nederland en de andere onderzochte landen voor wat betreft de sanctiesoorten die een rechter tot zijn of haar beschikking heeft indien veroordeling voor een ernstig gewelds- en of zedenmisdrijf volgt. Nederland is het enige land waar een ernstig gewelds- of zedenmisdrijf kan worden gesanctioneerd met oplegging van zowel een straf als een maatregel (die beide vrijheidsbenemend kunnen zijn én kunnen worden gecombineerd). Dit bemoeilijkt de rechtsvergelijking met de andere onderzochte landen. Ook meer in het algemeen is gebleken dat de duur van de opgelegde vrijheidsbenemende sancties, zoals weergegeven in de bestudeerde uitspraken uit de verschillende jurisdicties, niet sec met elkaar kunnen worden vergeleken. Daarbij zou ook de tenuitvoerlegging van de sanctie moeten worden betrokken. In elk geval geldt voor Nederland dat de in de veroordelingen opgenomen duur van de opgelegde vrijheidsbenemende sancties, gelet op de verlengbaarheid van de PIJ-maatregel en de TBS-maatregel lopende de tenuitvoerlegging, (mogelijk) een onvolledig beeld geeft van de werkelijke duur van de vrijheidsbeneming.

IV Wat is er bekend over de effectiviteit van de opgelegde sancties bij jeugdige daders van ernstige gewelds- en/of zedenmisdrijven, in het bijzonder met betrekking tot recidive?

Hoofdstuk 5 presenteert de bevindingen van het sociaalwetenschappelijke deel van dit onderzoek dat is gericht op de effectiviteit van sancties voor jeugdige daders van ernstige gewelds- en/of zedenmisdrijven, en specifiek op de vragen (1) of er verschillen zijn in uitkomsten na intra- versus extramurale straffen en maatregelen en (2) of detentieduur samenhangt met effectiviteit (in termen van recidivevermindering of -preventie en, indien mogelijk, andere indicaties van succesvolle re-integratie). Om inzicht te verschaffen in de samenhang tussen sanctiekenmerken en uitkomsten is een systematische literatuur review

uitgevoerd en zijn gegevens van Nederland en de vijf geselecteerde Europese landen opgevraagd.

Eerder (literatuur)onderzoek suggereert een nul- of criminogeen effect van detentie. Hiermee wordt bedoeld dat detentie geen effect heeft dan wel een misdaadbevorderend effect heeft voor jongeren.⁵ Mogelijk zijn de negatieve effecten van detentie vooral gebaseerd op onderzoek bij ouders van minder ernstige delicten.⁶ Van Ham en Ferwerda vonden dat vrijheidsbeneming in de regel niet leidt tot een lagere recidive ten opzichte van andere, alternatieve interventies, maar mogelijk bij zware dadergroepen wel. Ook wijzen zij op onbedoelde neveneffecten van vrijheidsbeneming die de negatieve impact van jeugddetentie kunnen vergroten.⁷ Uit de systematische literatuurreview in onderhavig onderzoek blijkt ten eerste dat informatie over jeugdige ouders van ernstige gewelds- en zedenmisdrijven weinig separaat gerapporteerd werd. Slechts een beperkt aantal studies rapporteerde recidivepercentages voor deze specifieke doelgroep, een nog veel kleiner aantal rapporteerde het verband tussen detentieduur en recidive. Op één uitzondering na rapporteerde geen van de geïncludeerde studies over andere indicatoren van re-integratie, zoals mentale gezondheid, werk of opleiding. Vergelijking van de geïncludeerde studies werd bemoeilijkt door de grote variatie in operationalisering van recidive en *follow-up* duur van de gerapporteerde recidive bij deze doelgroep. Dit maakt dat de bevindingen voorzichtig moeten worden geïnterpreteerd. Ook dient opgemerkt te worden dat dit deelonderzoek gebaseerd is op correlatief onderzoek, waardoor er geen causale conclusies over effecten van detentie kunnen worden getrokken.

Het literatuuronderzoek heeft geleid tot een drietal kernbevindingen:

- 1) Op basis van de beperkt beschikbare informatie is geen verschil in recidive gevonden tussen jongeren die intra- versus extramurale sancties kregen opgelegd.
- 2) Op basis van de beperkt beschikbare informatie is geen significant verband gevonden tussen detentieduur en recidive.
- 3) Met uitzondering van een enkele studie rapporteerde geen van de studies uitkomsten anders dan recidive, waardoor niets gezegd kan worden over de samenhang tussen sanctiekenmerken en andere uitkomsten.

Daarnaast zijn gegevens opgevraagd in België, Duitsland, Engeland en Wales, Ierland en Zweden. Hieruit blijkt allereerst dat, behalve voor Nederland, het niet mogelijk was om datasets met relevante gegevens te verkrijgen en dat bestaande recidiverapportages van de betreffende landen niet specifiek genoeg

5 Nagin, Cullen & Jonson 2009.

6 Ogle & Turanovic 2019.

7 Van Ham & Ferwerda 2018.

waren om de gegevens uit te onttrekken. Een internationale vergelijking van de samenhang tussen sanctiekenmerken en uitkomsten is daarom niet mogelijk. Met de Nederlandse gegevens, verstrekt door het WODC, is eerst een beeld geschetst van opgelegde sancties per dader- en leeftijdsgroep. Waar het percentage jeugdigen dat een vrijheidsbenemende sanctie opgelegd kreeg, laag is bij veroordeling voor zware geweldspleging, en stijgt naarmate de leeftijd bij het plegen van de geweldpleging hoger was (18-32%), zijn vrijheidsbenemende sancties de meest opgelegde sanctie bij veroordeling voor moord, doodslag en/of verkrachting (68-100%). Wanneer vrijheidsbenemende maatregelen zijn opgelegd bij deze laatste groep gaat het bij minderjarigen doorgaans om een PIJ-maatregel en bij jongvolwassenen vaak om een TBS-maatregel.

De indicator van re-integratie in de data verstrekt door het WODC is recidive. Analyse hiervan heeft geleid tot de volgende bevindingen:

- 1) Er is verschil tussen intra- en extramurale sancties: jeugdige daders van een ernstig gewelds- en/of zedenmisdrijf die een intramurale sanctie opgelegd kregen, recidiveerden sneller en vaker dan jeugdige daders van een ernstig gewelds- en/of zedenmisdrijf die een extramurale sanctie opgelegd kregen.
- 2) Het verband tussen detentieduur en recidive verschilt per dadergroep. Jeugdigen veroordeeld voor zware geweldspleging recidiveerden sneller naarmate zij een langere vrijheidsstraf opgelegd kregen. Jeugdigen veroordeeld voor moord of doodslag, al dan niet in combinatie met zware geweldspleging, en voor verkrachting, recidiveerden minder snel naarmate zij een langere vrijheidsstraf opgelegd kregen.

De gegevens over Nederland staan echter niet toe conclusies te trekken over de effectiviteit van intra- of extramurale sancties of langere vrijheidsstraffen. Immers, er ligt aan de beslissing over een intra- versus extramurale sanctie en de duur daarvan een afweging door de rechter ten grondslag. Hierdoor is het waarschijnlijk dat jeugdigen met een hoge recidivekans vaker intramurale sancties en langere vrijheidsstraffen opgelegd krijgen.

V In hoeverre geven de bevindingen onder vragen I tot en met IV aanleiding tot aanpassing van de Nederlandse strafrechtelijke aanpak van jeugdigen van 12 tot 23 jaar die worden veroordeeld voor een ernstig gewelds- of zedenmisdrijf?

In het slothoofdstuk 6 is vanuit de drie perspectieven die centraal staan in dit onderzoek – te weten: (1) een internationaal en Europees kinder- en mensenrechtenperspectief, (2) een Europees rechtsvergelijkend perspectief, en (3) een effectiviteitsperspectief – gereflecteerd op de vraag in hoeverre de bevindingen van dit onderzoek aanleiding geven tot aanpassing van de Nederlandse strafrechtelijke aanpak van jeugdigen van 12 tot 23 jaar die worden veroordeeld voor een ernstig gewelds- of zedenmisdrijf:

1) *Een kinder- en mensenrechtenperspectief*

Het Nederlandse stelsel voor de sanctionering van jeugdigen die worden veroordeeld voor een ernstig gewelds- of zedenmisdrijf is in grote lijnen in overeenstemming met de eisen die het internationale en Europese kader van kinder- en mensenrechten hieraan stelt. Uitzonderingen hierop zijn de minimumleeftijdsgrens voor jeugdstrafrechtelijke aansprakelijkheid (die in Nederland met 12 jaar lager is dan de door het VN-Kinderrechtencomité aanbevolen leeftijd van tenminste 14 jaar) én de mogelijkheid in de Nederlandse wet om 16- en 17-jarigen als volwassenen te bestraffen en in een penitentiaire inrichting voor volwassenen te plaatsen. Nederland heeft weliswaar een voorbehoud gemaakt bij artikel 37 onder c IVRK om deze mogelijkheid voor 16- en 17-jarigen te kunnen behouden, maar evengoed is de vraag gerechtvaardigd hoe de toepassing van het commune strafrecht op jeugdige daders zich verhoudt tot de doelstellingen van een kinderrechtenconform jeugdstrafrecht (art. 40 lid 1 IVRK). Een soortgelijke vraag kan ook worden opgeworpen ten aanzien van de wettelijke mogelijkheid om de PIJ-maatregel om te zetten in de TBS-maatregel, hetgeen in theorie tot levenslange vrijheidsbeneming kan leiden (vgl. art. 37 onder a en b IVRK en art. 40 lid 1 IVRK).

Voor wat betreft de maximale strafmaat binnen het jeugdstrafrecht volgt uit het kinderrechtenkader als uitgangspunt een zo kort mogelijke passende duur van vrijheidsbeneming, maar noch het IVRK en *General Comment No. 24*, noch het EVRM en de rechtspraak van het EHRM geven hiervoor concrete aanknopingspunten. Volgens vaste jurisprudentie van het EHRM is het uiteindelijk aan de nationale wetgever en/of de rechterlijke macht om te bepalen wat een proportionele en passende (maximum)straf of maatregel is voor jeugdigen die worden veroordeeld voor een ernstig gewelds- of zedenmisdrijf. Aldus moet worden geconcludeerd dat het internationale en Europese kinder- en mensenrechtenkader als zodanig geen aanleiding geeft tot aanpassing van de maximale strafmaat binnen het Nederlandse jeugdstrafrecht, maar de beslissing hierover overlaat aan de nationale wetgever die hierbij gehouden is om de in hoofdstuk 2 geschetste kinder- en mensenrechtelijke uitgangspunten in acht te nemen.

2) *Een Europees rechtsvergelijkend perspectief*

Voorafgaand aan de beantwoording van de vraag in hoeverre de bevindingen van het rechtsvergelijkende onderzoek tussen de zes Europese landen aanleiding geven tot aanpassing van de Nederlandse strafrechtelijke aanpak van jeugdigen die worden veroordeeld voor een ernstig gewelds- of zedenmisdrijf, is het van belang te benadrukken dat er geen juridische grondslag bestaat op basis waarvan de Nederlandse aanpak zich zou moeten conformeren aan de wetten en praktijken in andere landen. Bovendien volgt uit de wetenschappelijke literatuur over rechtsvergelijkend onderzoek dat een wettelijke regel of '*best practice*' uit een ander land doorgaans niet simpelweg kan worden overgenomen en geïmplementeerd in het eigen rechtssysteem (hetgeen ook wel wordt

aangeduid als ‘*legal transplant*’), aangezien de betekenis en effecten van een regel of praktijk grotendeels afhangen van de specifieke juridische, historische, culturele en maatschappelijke context.⁸ Rechtsvergelijkend onderzoek leent zich dan ook eerst en vooral om interne kritiek en reflectie op het eigen rechtssysteem te voeden, waarbij de eigen specifieke juridische, historische, culturele, maatschappelijke en praktische context nimmer uit het oog mag worden verloren.⁹

De bevindingen van het rechtsvergelijkende onderzoek laten zien dat in de onderzochte *common law* landen (Engeland en Wales, Ierland) een punitievere benadering wordt gehanteerd dan in de onderzochte *civil law* landen (Nederland, België, Duitsland en Zweden). Dit wordt afgeleid uit (i) de lage minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid (van 10 jaar) in de *common law* landen en (ii) de mogelijkheid – en in het geval van moord zelfs de wettelijke verplichting – om in die landen ook voor (jonge) minderjarigen langdurige, potentieel levenslange vrijheidsbenemende straffen op te leggen. Die twee facetten verhouden zich moeizaam met zowel de uitgangspunten die voortvloeien uit het internationale en Europese kinder- en mensenrechtenkader als met de huidige ontwikkelingspsychologische en neurowetenschappelijke kennis over minderjarigen, zoals ook in het recente *General Comment No. 24* van het VN-Kinderrechtencomité wordt aangehaald.

Als het Nederlandse stelsel voor de sanctionering van jeugdigen die worden veroordeeld voor een ernstig gewelds- of zedenmisdrijf wordt afgezet tegen het stelsel in de overige onderzochte *civil law* landen (België, Duitsland en Zweden) moet op basis van de bevindingen worden geconstateerd dat de vrijheidsbenemende sancties en de duur daarvan in Nederland en de andere landen moeilijk met elkaar te vergelijken zijn. Dit heeft onder meer te maken met het onderscheid tussen straffen en maatregelen (en in het bijzonder de verlengbaarheid van de vrijheidsbenemende maatregelen PIJ en TBS) in het Nederlandse (jeugd)strafrecht, dat andere landen niet kennen, alsook met de verschillende regelingen voor vervroegde invrijheidsstelling in de onderzochte jurisdicties. Voorts moet worden bedacht dat in landen waar op het eerste gezicht een hogere maximale vrijheidsstraf voor jeugdigen lijkt te gelden dan in Nederland, zoals in Duitsland en Zweden, een substantieel hogere minimumleeftijdsgrens voor strafrechtelijke aansprakelijkheid geldt (respectievelijk 14 en 15 jaar) en dat in Duitsland geen mogelijkheid bestaat om een minderjarige als volwassene te bestraffen.

Het Nederlandse jeugdsanctiestelsel kenmerkt zich dus weliswaar door een relatief lage maximale jeugddetentieduur, maar ook door de beschikbaarheid van een langdurige vrijheidsbenemende behandelmaatregel (de PIJ). In de praktijk wordt de PIJ-maatregel bij veroordelingen voor ernstige gewelds- of zedenmisdrijven – zo blijkt uit de onderzochte uitspraken – vaak gecombi-

8 Legrand 1997; Brants 2010.

9 Nelken 2010.

neerd met jeugddetentie opgelegd. Bovendien kent de Nederlandse wet de mogelijkheid om 16- en 17-jarigen als volwassenen te bestraffen tot een langdurige gevangenisstraf of TBS-maatregel, waarvan – zo blijkt uit het rechtspraakonderzoek – in uitzonderlijke gevallen ook daadwerkelijk gebruik wordt gemaakt door rechters. In theorie biedt de Nederlandse wet zelfs de mogelijkheid om een jeugdige (via de omzetting van de PIJ-maatregel naar de TBS-maatregel of via directe oplegging van de TBS-maatregel, eventueel in combinatie met een lange gevangenisstraf) in potentie levenslang zijn of haar vrijheid te ontnemen naar aanleiding van een misdrijf die hij of zij als minderjarige heeft gepleegd. Aldus is uit de bevindingen van het onderzoek naar de wetgeving en rechtspraak gebleken dat de sanctionering van jeugdigen in de onderzochte jurisdicties op uiteenlopende relevante onderdelen substantieel van elkaar verschilt. Mede daardoor kan niet eenduidig worden gesteld dat de sancties voor ernstige gewelds- of zedenmisdrijven gepleegd door jeugdigen in Nederland substantieel lager of hoger, dan wel lichter of zwaarder zijn dan in de andere onderzochte *civil law* landen.

Kortom, de bevindingen van het rechtsvergelijkende onderzoek geven niet rechtstreeks aanleiding tot aanpassing van de Nederlandse strafrechtelijke aanpak van jeugdigen die worden veroordeeld voor een ernstig gewelds- of zedenmisdrijf. Mochten de bevindingen van het rechtsvergelijkende onderzoek de wetgever en beleidsmakers toch inspireren om aanpassingen in de Nederlandse aanpak te overwegen, dan moet worden benadrukt dat rekening moet worden gehouden met de eigen specifieke juridische, historische, culturele, maatschappelijke en praktische context van het Nederlandse jeugdstrafrecht.¹⁰

3) Een effectiviteitsperspectief

Op basis van de bevindingen van de literatuur review en het onderzoek naar recidive van jeugdige daders van ernstige gewelds- en zedenmisdrijven in Nederland is er geen aanleiding om de strafrechtelijke aanpak van deze groep, waaronder de maximale detentieduur, aan te passen. Tegelijkertijd geeft het onderzoek ook geen aanleiding om dat niet te doen. Hoewel eerder onderzoek¹¹ suggereert dat detentie en daarmee naar alle waarschijnlijkheid ook detentieduur negatieve effecten heeft op het voorkomen van recidive, kan dit op basis van onderhavig onderzoek niet bevestigd worden. Kanttekening hierbij is wel dat het onderzoek naar deze specifieke dadergroep zeer beperkt is, het gaat om kleine aantallen en de groep wordt niet vaak apart van overige jeugdige daders bekeken. Daarnaast is de interpretatie van het onderzoek dat wel beschikbaar is lastig, aangezien niet altijd duidelijk is of opgelegde straffen en/of maatregelen ook uitgevoerd zijn. Om daadwerkelijk conclusies te kunnen trekken over de effectiviteit van straffen en maatregelen opgelegd aan deze specifieke doelgroep is gerandomiseerd effectonderzoek nodig, of tenminste

10 Vgl. Nelken 2010.

11 Vgl. Nagin, Cullen & Jonson 2009.

quasi experimenteel onderzoek, waarbij lange termijn uitkomsten van sancties in twee vergelijkbare groepen naast elkaar kunnen worden gelegd. Als dergelijk onderzoek niet mogelijk is vanwege de kleine aantallen die het jaarlijks betreft, is het in ieder geval noodzakelijk om de verschillende registratiesystemen aan elkaar te koppelen, zodat recidivecijfers met completere informatie over de detentieduur en eventuele verlenging(en) van de PIJ-maatregel kan worden gecombineerd.

Belangrijk om op te merken is dat – zoals ook naar voren kwam uit de consulaties van de internationale experts – in geen van de onderzochte landen de strafmaat lijkt te zijn gebaseerd op bewijs voor effectiviteit. Het streven van de Nederlandse overheid om effectieve straffen en maatregelen in te zetten is volgens zowel de geraadpleegde internationale experts als het onderhavige onderzoeksteam lovenswaardig en van belang. Op basis van literatuur is bekend dat de meest effectieve sancties *evidence-based* sancties zijn en voldoen aan de *Risk Needs Responsivity* principes.¹² Ten einde ontwikkelingskansen van jeugdigen te optimaliseren is het raadzaam niet zozeer te focussen op duur dan wel het verschil tussen intra- en extramuraal, maar op een passend behandelaanbod. Naast het beschikbaar zijn van een passend behandelaanbod is het van belang dat erop wordt toegezien dat het behandelaanbod daadwerkelijk uitgevoerd, gemonitord en – indien daar aanleiding voor is – tijdig bijgesteld wordt.

CONCLUSIES VAN HET ONDERZOEK

In dit onderzoek is in kaart gebracht welke sancties Nederland en andere Europese landen – België (Vlaanderen), Duitsland, Engeland en Wales, Ierland en Zweden – hanteren voor jeugdigen van 12 tot 23 jaar die een ernstig gewelds- of zedenmisdrijf hebben gepleegd, wat de effectiviteit hiervan is en hoe deze sancties zich verhouden tot internationale en Europese kinder- en mensenrechtenstandaarden. Voorts is gereflecteerd op de vraag in hoeverre de bevindingen van dit onderzoek aanleiding geven tot aanpassing van de Nederlandse strafrechtelijke aanpak van jeugdigen van 12 tot 23 jaar die worden veroordeeld voor een ernstig gewelds- of zedenmisdrijf. Duidelijk is geworden dat geen van de drie perspectieven die centraal stonden in dit onderzoek – (1) internationale en Europese kinder- en mensenrechten, (2) rechtsvergelijking tussen Europese landen, (3) effectiviteit van sancties – direct aanleiding geven om de Nederlandse aanpak aan te passen, maar tegelijkertijd de wetgever wel enige ruimte geven om aanpassingen door te voeren. Op de vraag of de maximale duur van de jeugddetentie in Nederland moet worden verhoogd, geven de bevindingen van dit onderzoek geen antwoord. Het is uiteindelijk aan de wetgever om hierover een beslissing te nemen, binnen de

12 Andrews & Bonta 2010.

kaders van het geldende nationale en internationale recht en met inachtneming van het streven naar een *evidence-based* en effectief jeugdsanctiestelsel. De bevindingen van dit onderzoek, alsmede de aandachtspunten en suggesties voor vervolgonderzoek (die hieronder verkort zijn weergegeven), beogen de wetgever en beleidsmakers te ondersteunen bij het maken van goed geïnformeerde, weloverwogen en wetenschappelijk onderbouwde beslissingen omtrent dit vraagstuk.

AANDACHTSPUNTEN VOOR WETGEVER EN BELEID

In dit rapport is ten slotte, gevoed door de bevindingen van het onderzoek, een zestal aandachtspunten naar voren gebracht die door de wetgever en beleidsmakers zouden moeten worden meegenomen in eventuele (beleids)beslissingen omtrent de wettelijke maximale strafmaat voor jeugdigen die zich schuldig maken aan een ernstig gewelds- of zedenmisdrijf. Hieronder volgt een verkorte weergave van deze aandachtspunten, inclusief enkele suggesties voor vervolgonderzoek:¹³

- Een eerste aandachtspunt betreft dat de bevindingen van dit onderzoek laten zien dat ernstige gewelds- en zedenmisdrijven gepleegd door jeugdigen – gelukkig – schaars zijn en geenszins representatief zijn voor de overgrote meerderheid van jeugdstrafzaken die door de rechter wordt afgedaan. In de discussie over een eventuele verhoging van de maximale jeugd-detentieduur moet dan ook worden meegenomen dat een dergelijke verhoging in algemene zin mogelijk ook doorwerkt in minder ernstige jeugdstrafzaken, die buiten de reikwijdte vallen van dit onderzoek. Overwogen moet worden om de discussie over de verhoging van de jeugd-detentie te beperken tot enkele gespecificeerde ernstige gewelds- en zedenmisdrijven.
- Een tweede aandachtspunt is dat in de discussie over de maximale duur van de jeugd-detentie aandacht moet worden besteed aan de fundamentele vraag wat een verhoging zou betekenen voor de verhouding tussen de jeugd-detentie en de PIJ-maatregel in het jeugdsanctiestelsel, alsook aan de mogelijke praktische implicaties van een langere jeugd-detentie in het geval tevens een PIJ-maatregel wordt opgelegd. Om dit scherp te krijgen, maar ook om in bredere zin een beter zicht te krijgen op de praktijk van sanctiëring van jeugdige daders van ernstige gewelds- en zedenmisdrijven in Nederland, zou nader onderzoek moeten worden verricht onder professionals die deze sancties opleggen, eisen of daarover adviseren (rechters, officieren van justitie en deskundigen van de Raad voor de Kinderbescherming). Ook is onderzoek nodig op tenuitvoerleggingsniveau. Zo moet

13 Zie paragrafen 6.7 en 6.8 voor een uitgebreidere uitwerking van de aandachtspunten en suggesties voor vervolgonderzoek.

worden onderzocht in hoeverre er verschil bestaat in de tenuitvoerleggingspraktijk van de jeugddetentie en de PIJ-maatregel. Voorts is behoefte aan onderzoek onder behandelaren in justitiële jeugdinrichtingen om in kaart te brengen wat de mogelijke gevolgen zijn van een eventuele verlenging van de maximale jeugddetentie mede in relatie tot de PIJ-maatregel, onder meer voor de uitvoering en effecten van behandelingen in justitiële jeugdinrichtingen. In dit verband zou het ook goed zijn casuonderzoek te koppelen aan de in het kader van dit onderzoek reeds gecodeerde vonnissen. Op casusniveau zou dan retrospectief geanalyseerd kunnen worden hoe de uitvoering van de sanctie(s) en de resocialisatie en recidive verlopen zijn.

- Een derde aandachtspunt heeft (eveneens) betrekking op de invulling van de vrijheidsbeneming. Nu de bevindingen van dit onderzoek laten zien dat er geen bewijs is dat een langere jeugddetentie als zodanig leidt tot minder recidive, is het van belang om voor ogen te houden dat een dergelijke verlenging ten behoeve van effectiviteit afhankelijk is van wat er tijdens een eventuele detentieperiode gedaan wordt in termen van behandeling. De inzet van *evidence-based* behandelingen en een resultaatverplichting voor de justitiële jeugdinrichting met betrekking tot de uitvoering van dergelijke behandelingen teneinde behandeldoelen te behalen, zou een voorwaarde moeten zijn voor een eventuele verlenging van de maximale detentieduur.
- Een vierde aandachtspunt is dat in het kader van de discussie over de maximale duur van de jeugddetentie zal moeten worden onderzocht en overwogen of een regeling voor voorwaardelijke invrijheidsstelling, zoals die geldt voor gevangenisstraffen in het volwassenenstrafrecht, ook voor jeugddetentie moet komen te gelden en hoe dat in de praktijk zou moeten worden geïmplementeerd.
- Een vijfde aandachtspunt is dat een verhoging van de maximale strafmaat in het jeugdsanctierecht mogelijk ook gevolgen heeft voor de toepassingspraktijk van artikel 77b Sr (toepassing van volwassenensancties voor 16- en 17-jarigen) en artikel 77c Sr (toepassing van jeugdsancties voor 18- tot 23-jarigen). Om hier inzicht in te verkrijgen, is nader onderzoek nodig onder rechters en officieren van justitie.
- Een zesde en laatste aandachtspunt is dat de wetgever en beleidsmakers zich, samen met wetenschappers en deskundigen uit de jeugdstrafrechtspraktijk, nader zullen moeten buigen over de fundamentele vraag welke (straf)doelen precies worden nagestreefd met de sanctionering van jeugdigen voor ernstige gewelds- en zedenmisdrijven, wanneer deze doelen afdoende worden verwezenlijkt, op basis van welke criteria dit wordt beoordeeld, en hoe dit kan worden gemonitord. Pas daarna kan goed worden beoordeeld in hoeverre een eventuele verhoging van de jeugddetentie kan bijdragen aan verwezenlijking van deze strafdoelen. Wat de uiteindelijke beleidskeuze over de wettelijke strafmaat ook wordt, in dit

onderzoek is duidelijk geworden dat dringende behoefte bestaat aan systematische registratie en monitoring van de uitvoering en effecten van sanctionering van jeugdigen die worden veroordeeld voor een ernstig gewelds- of zedenmisdrijf, hetgeen op dit moment zowel in Nederland als in het buitenland nog onderontwikkeld is. Verbetering van registratie en monitoring is een essentiële voorwaarde om een *evidence-based* jeugd-sanctiestelsel te kunnen ontwikkelen.